

Mimořádná příloha

Prezenční výuka zahrne i distanční prvky

Univerzita Karlova má za sebou téměř tři semestry výuky na dálku. Vysokoškoláci totiž kvůli pandemii opouštěli školní lavice jako první a vraceli se do nich jako poslední.

Lenka Brdková
editorka MF DNES

Naše nejstarší univerzita má 17 fakult, 600 studijních programů a v současné době na ní studuje zhruba 50 tisíc posluchačů. Podle profesorky Radky Wildové, prorektorky Univerzity Karlovy pro koncepci a kvalitu vzdělávací činnosti, univerzita v pandemii obstála.

Jakým způsobem se s distanční výukou vypořádaly jednotlivé stupně škol? Z mého pohledu se to na vysokých školách ne tak úplně podařilo – minimálně po technicko-komunikační stránce, kdy třeba užívané platformy byly velmi různorodé...

Toto se těžko plošně posuzuje. Na základní a střední škole většinou rozhodovalo vedení školy, jakým způsobem se online výuka bude realizovat, jaká platforma nebo platformy se budou užívat. Na vysokých školách to takto nefunguje. Tam si jednotliví akademici platformy volili sami s tím, že univerzita jim velmi rychle nabídla online prostředí, ve kterém by výuka mohla probíhat. Volba pak byla na konkrétním vyučujícím. Na UK byly nejvíce využívanými platformami MS Teams, Zoom a Google Meet.

Jak distanční výuku vnímali studenti a vyučující?

Univerzita realizovala dvě rozsáhlá dotazníková šetření ke zhodnocení kvality a organizace distanční výuky. První probíhalo po letním semestru v červnu 2020 a druhé po zimmím semestru 2020, tedy na počátku letošního roku. Výsledky byly výrazně rozdílné ve prospěch druhého sledovaného období, kdy došlo k výraznému kvalitativnímu posunu. V prvním online semestru se určité obtíže objevily, a to na straně vyučujících i studentů, což bylo dáno tím, že jsme se všichni učili, jak online platformy využívat, jak aktivně pracovat při distanční výuce, jak organizovat přednášky a semináře zcela novým způsobem tak, aby naplnily své cíle a zároveň obsahovaly interaktivní prvky vedoucí k aktivitě, spolupráci a vzájemné diskusi.

Lze ten zmiňovaný posun vyjádřit kvantitativně?

Některé fakulty bychom mohli vyhlásit za „skokany roku“, protože se v hodnocení studentů i učitelů zlepšily o 25 i více procent. V letním semestru 2020 se celková spokojenost studentů pohybovala mezi 59 a 68 procenty. My jsme s vedením každé fakulty výsledky diskutovali a zároveň zjišťovali, jak co nejvíce fakultám s online výukou pomoci. A výsledkem byla mimo jiné větší spokojenost akademiků a studentů v tom druhém distančním semestru, kdy bylo 82 procent studentů s výukou obecně spokojeno. To znamená, že vyučující se naučili po technické, ale především didaktické stránce zmiňované platformy využívat, studenti se naučili spolupracovat a on line výuku přijímat a obě strany se naučily využívat benefity, které tato forma výuky přináší. Pro mě je zásadní, že došlo k výraznému posunu mezi prvním a druhým on-line semestrem.

Jakou podporu dostali vyučující ze strany vedení univerzity?

Univerzita pomohla s výběrem a realizací platform, nakoupila licence, zaškolila vyučující... Ústřední knihovna, Centrum celoživotního vzdělávání, ale i fakulty samostatně organizovaly řadu webinářů, jak online výuku realizovat kvalitně i z didaktického hlediska. A je zřejmé, že vyučující toto vše zúročili již v prvním, ale významně pak ve druhém distančním semestru.

Co všechno jste v dotazníkovém šetření sledovali?

Pochopitelně nás nezajímala jen organizační stránka, ale především kvalita výuky a z toho pohledu mě těší, že studenti rozhodně uplynulé semestry nepovažují za ztracené a že to naše úsilí kolem zaškolování a webinářů se vrátilo především v tom druhém distančním semestru. Podle mne tedy transformace univerzity do online prostoru proběhla velmi rychle a ne na úkor kvality vzdělávání.

Vy jste z pedagogické fakulty, a tudíž se nabízí otázka, zda tato fakulta organizovala nebo participovala na školení učitelů ze ZŠ a SŠ?

Jednotlivé katedry dle svých možností organizovaly webináře či online konzultace pro učitele. S online výukou učitelům pomáhali i naši studenti, kteří v tu dobu „plnili“ svou pedagogickou praxi.

Myslíte si, že nadcházející zimní semestr už bude standardní?

Myslím, že se nám teď – a tím mám na mysli školství jako celek – otevřel nový vzdělávací prostor a je na nás, jak ho využijeme. Zda zůstaneme otevření novým možnostem a dokážeme si vzít to „dobré“, co povede ke zkvalitnění, zefektivnění výuky – například participace zahraničních expertů na výuce, virtuální mobilita a podobně. Dříve by nás asi nenapadlo, že se naši studenti přihlásí na studium do zahraničí a budou ho realizovat kompletně online. Nebo že si student запиše zahraniční online kurzy, které se stanou součástí jeho individualizované studijní trajektorie. Takže označení standardní výuka dnes už může být pouze v uvozovkách. Protože stanovit, co je standardní, je bez doplnění kontextu velmi obtížné. Osobně si myslím, že nadcházející zimní semestr by měl navázat na ty dva předchozí a využít v pozitivním slova smyslu to, co jsme se v předcházejících dvou semestrech z hlediska online výuky naučili.

Takže na jakou formu výuky se univerzita připravuje? Prezenční, nebo distanční?

Připravujeme se, a velmi rádi, na prezenční výuku, ale rádi bychom ji již koncipovali jako prezenční výuku s online prvky, které ji zkvalitňují a zefektivňují. To by, myslím, mělo být motto nadcházejícího semestru nebo semestrů, vlastně prezenční výuky vůbec. Uplynulé období nás vede k zamýšlení a zřejmě i přehodnocení definic označujících koncepty prezenčního, kombinovaného či distančního vzdělávání. Právě pro distanční studium se dnes otevírá obrovský potenciál, je ale nezbytné nastavit jeho standardy kvality a další parametry. Na tomto jsme teď společně s dalšími vysokými školami a s Národním akreditačním úřadem začali intenzivně pracovat.

To však není práce „na jeden den“...

Máte pravdu. Univerzita Karlova získala centrální rozvojový projekt 18+ od ministerstva školství, který je zaměřen právě na rozvoj standardů kvality distančního vzdělávání. Už téměř rok pracujeme společně se všemi veřejnými vysokými školami na nastavení kritérií, podle nichž by distanční výuka – pokud by byla akreditována přímo jako distanční – mohla fungovat a která

Prof. PaedDr. Radka Wildová, CSc. V minulosti řídila Pedagogickou fakultu UK. Odborně se zabývá oblastí rozvoje počáteční čtenářské gramotnosti a pregramotnosti. Foto: René Volfík

„kritéria a náležitosti“ by měla splňovat. A to nám připadá velmi zásadní. Covid nás přinutil rozhodovat se v běhu. Nyní už máme potřebné zkušenosti a můžeme to, co bylo původně „nutné zlo“, obrátit „v dobro“. A to dobro je: využití online prvků v prezenční výuce za účelem jejího zkvalitnění, zefektivnění a zpřístupnění. A zadruhé nastavení parametrů pro akreditace plně distančních studijních programů. Primárně je ale nezbytné, a je to patrné i v tomto rozhovoru, vyjasnit terminologii, aby bylo zřejmé, co je online výuka, distanční výuka, výuka na dálku, distanční prvky výuky a další.

Které prvky výuky na dálku se podle vás osvědčily? Víím, že mnozí studenti si pochvalovali třeba to, že si mohou přednášky pustit opakovaně...

To je určitě jeden z benefitů. Dokonce se ukázalo, že u některých online přednášek byla návštěvnost vyšší, než když se studenti musí dostavit v určitém čase do posluchárny. Předtočené přednášky si každý student mohl pouštět v čase, který se mu hodil, a následně semináře k tomu už pak mnohdy měly výrazně interaktivní, diskusní podobu. Toto nám připadá velmi efektivní. Ale pozor – prezenční výuka by se neměla změnit v to, že přednášející pošle studentům natočené přednášky a „nic dalšího“ z pohledu výuky již nenasleduje. Předtočená přednáška by měla sloužit jako studijní opora, s níž se bude dále pracovat. Vysokoškolská výuka není totiž jen o získávání teoretických znalostí a praktických dovedností a

zkušeností, ale je také o sociální interakci, mezilidských kontaktech, vzájemné komunikaci... Chybět by nemělo ani argumentační vykomunikování různých názorů. Z toho vyplývá, že o využití online prvků je třeba rozhodovat v kontextu zaměření konkrétního studijního programu, jeho předmětů, způsobů zakončení...

Myslím, že právě vzájemná komunikace mnoha studentům při výuce na dálku chyběla...

Bohužel tu lze jen těžko nahradit, a výrazně to rezonovalo zmiňovaným dotazníkovým šetřením jak ze strany studentů, tak i vyučujících.

Zmiňovala jste se, že v budoucnu by u nás mohly být akreditovány čistě distanční obory...

Na univerzitě již v tuto chvíli několik distančních studijních programů máme, ale nejedná se o plně distanční, protože v nich ještě malá část studia probíhá prezenčně. Nyní přibyl zájem o další akreditace, které již budou probíhat dle nových standardů. Pro akreditaci distančních studijních programů jsou mimo jiné nezbytné kvalitní zpětnovazebné studijní opory a vysoce kvalitní práce „průvodce“ z řad vyučujících.

Jsou fakulty, případně obory, pro které byl přechod do on-line prostoru jednodušší, třeba práva. Ale jsou obory, kde to asi bylo poměrně náročné. Napadájí mě třeba lékařské fakulty...

I tímto se v projektu 18+ zabýváme. Tvrdit, že každý studijní obor může být kompletně distanční, není správné.

Fakta Hodnocení výuky na dálku

Co vám během studia na dálku působilo největší problémy? STUDENTI

73 % mnoho času u počítače
66 % chybějící osobní interakce s vyučujícími a studenty
61 % celková náročnost situace
53 % praktickou výuku nelze nahradit virtuální
49 % sebedisciplína, motivace, time management

VYUČUJÍCÍ

87 % chybějící interakce se studenty či kolegy
62 % praktická výuka se on-line nahradit nedá anebo jen velmi limitovaně
56 % nedostatečná zpětná vazba a komunikace ze strany studentů
52 % příliš mnoho času u počítače
45 % pasivita, neaktivita studentů

Zdroj: Dotazníkové šetření Univerzity Karlovy provedené po letním semestru v červnu 2020 a po zimním semestru 2020

Třeba na lékařských fakultách probíhaly písemné zkoušky prezenčně, a to v různých velkých skupinách a ve více termínech, samozřejmě za dodržení všech epidemiologických pravidel. Několik fakult, zvláště u menších oborů, vyzkoušelo přijímací zkoušky online. Bylo to nové nejen pro uchazeče, ale také pro fakulty, protože nastavit vše tak, aby byl průběh fair play, není jednoduché. Po lidské, technické i organizační stránce šlo o velmi zátěžovou situaci, kterou ale ve výsledku všichni dle možností zvládli.

A co státní závěrečné zkoušky?

Závěrečné zkoušky byly organizačně jednodušší, protože šlo o menší počty lidí. Na pedagogické fakultě jsme online realizovali některé ohlasy diplomových prací i celé státní závěrečné zkoušky. Ale velmi nás mrzelo, že se se studenty nemůžeme potkat osobně, protože mnohdy jsou mezi námi vytvořeny těsné profesní i osobní vazby. O to více nás těší, že se nyní setkáváme u promoci, a doufám, že od září se začneme potkávat také ve školách.

INZERCE

Studium pro úspěch v praxi? Řešením je MÚVS ČVUT.

Na výběr máš z těchto studijních programů:

- Bc. EKONOMIKA A MANAGEMENT**
prezenční
Přihlášku podej do 25. srpna 2021.
- Ing. PROJEKTOVÉ ŘÍZENÍ INOVACÍ**
prezenční a kombinované
Přihlášku podej do 25. srpna 2021.
- Bc. UČITELSTVÍ PRAKTICKÉHO VYUČOVÁNÍ A ODBORNÉHO VÝCVIKU**
kombinované
Přihlášku podej do 10. září 2021.

MASARYKŮV ÚSTAV VYŠŠÍCH STUDIÍ ČVUT V PRAZE

www.muvs.cvut.cz

Make me Study

VYSOKÁ ŠKOLA FINANČNÍ A SPRÁVNÍ
WWW.VSFS.CZ

Early bird – sleva na školném pro prváky až 5 000 Kč